

Герман Яна Ігорівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність "Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок";
Діденко Людмила Вікторівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків та технологій;
Державний податковий університет

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ДЛЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

В останні роки економічні процеси дедалі більше спрямовуються на індивідуалізацію та врахування персональних потреб споживачів, що відображає зростаючу клієнтоорієнтованість сучасного глобального середовища. У таких умовах особливої ваги набувають поняття інклюзії та інклюзивності, які стають відповіддю на виклики економічного розвитку, пов'язані з інформатизацією, глобалізацією та забезпеченням широкої доступності.

Важливим складником економічної інклюзії є доступність фінансових послуг та інструментів, що дозволяє розглядати фінансову інклюзію як одну з ключових сфер її практичного втілення. Для України процес формування фінансової інклюзії є надзвичайно актуальним, адже він спрямований на забезпечення широкого доступу населення до фінансових ресурсів, підвищення рівня фінансової грамотності та зміцнення загальної фінансової стабільності в державі. Водночас Україна продовжує стикатися з низкою викликів і бар'єрів, які уповільнюють подальший розвиток фінансової інклюзії.

Фінансова інклюзія є одним із п'яти ключових напрямів Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Вона передбачає реалізацію низки стратегічних цілей та показників, серед яких:

- забезпечення доступу до основних фінансових послуг для всіх категорій населення, зокрема для вразливих груп;
- підвищення рівня фінансової грамотності, що дозволяє громадянам краще орієнтуватися у фінансових продуктах і послугах;
- стимулювання розвитку цифрових фінансових технологій, зокрема мобільного банкінгу, електронних гаманців та інших інноваційних рішень;
- захист прав споживачів фінансових послуг, включаючи прозорість умов, безпеку операцій та запобігання шахрайству;
- інтеграція України у світові фінансові ринки та гармонізація регуляторної бази з міжнародними стандартами [1].

Досягнення цих цілей сприятиме формуванню більш інклюзивної фінансової системи, що стане основою економічного зростання та підвищення добробуту громадян. Підвищення рівня фінансової інклюзії має важливе значення для різних стейкхолдерів. Для держави та регуляторів це означає

ширше залучення населення до економічних процесів, мобілізацію заощаджень, їх подальше інвестування в розвиток економіки, а також диверсифікацію та зміцнення фінансової системи.

З початком повномасштабної війни питання інклюзії, зокрема цифрової, набули для українського суспільства ще більшої ваги. Масова релокація громадян суттєво збільшила потребу в онлайн-доступі до державних послуг, які стали критично важливими для забезпечення базових потреб людей у кризових умовах.

Станом на сьогодні, за даними Мінсоцполітики, в Україні налічується понад 4,6 млн внутрішньо переміщених осіб (ВПО), а за даними ООН – 6,8 млн українських біженців перебувають за кордоном. Держава має створювати умови для їх повернення та реінтеграції, адже це переважно працездатні люди з цінним міжнародним досвідом, який може стати каталізатором розвитку українського бізнесу та його інтеграції у глобальні ринки. Ігнорування цієї категорії громадян означало б втрату стратегічного людського капіталу.

Війна також різко збільшила кількість людей з інвалідністю – на 300 тис. осіб (приблизно на 10%), і загалом їхня чисельність перевищила 3 млн осіб. Водночас доступність цифрових послуг має значення не лише для людей з інвалідністю, але й для громадян старшого віку, осіб із травмами чи тимчасовими обмеженнями у здоров'ї [2].

Таким чином, розвиток цифрової інклюзії стає не лише елементом модернізації держави, а й питанням соціальної справедливості, національної єдності та збереження людського потенціалу країни.

Міністерство цифрової трансформації оприлюднило показники цифровізації громад та територій України у 2025 році, а високий рівень цифровізації часто корелює з кращим доступом до цифрових фінансових сервісів, тобто з показником фінансової інклюзії. У II кварталі 2025 року Індекс цифрової трансформації регіонів продемонстрував позитивну динаміку: середній показник зріс із 30 до 38 балів зі 100 можливих. Це свідчить про поступове, але відчутне покращення стану цифровізації в Україні навіть в умовах воєнних викликів. *Лідери рейтингу (рис. 1):*

Львівська область – 54 бали;

Дніпропетровська область – 52 бали;

Полтавська область – 50 балів.

Основними чинниками зростання стали: цифровізація публічних послуг, що робить їх доступнішими онлайн для громадян та бізнесу; розвиток цифрової інфраструктури (покриття інтернетом, мережі для електронних сервісів, підтримка кіберзахисту); підвищення цифрових навичок населення, що дозволяє ефективніше використовувати нові послуги та інструменти.

Ці результати демонструють, що регіони поступово адаптуються до нових умов і формують фундамент для більшої цифрової інклюзії та економічного відновлення.

Національний банк України впроваджує Національну стратегію розвитку фінансової грамотності до 2030 року, яка передбачає, що населення країни матиме достатній рівень знань, умінь і навичок для прийняття відповідальних рішень щодо власних та сімейних фінансів, що забезпечить фінансову стійкість і зростання добробуту громадян. В умовах сучасних викликів Стратегія була оновлена: Національний банк разом із комерційними банками реалізує заходи для забезпечення безперервного та сталого доступу громадян до фінансових послуг у регіонах, що межують з активними бойовими діями, мають низький рівень фінансової інклюзії або були деокуповані. За ініціативи регулятора банки спрямовуватимуть свої зусилля на швидке відновлення послуг на деокупованих територіях, зокрема шляхом розвитку мобільних відділень, збільшення кількості банкоматів, залучення комерційних агентів із надання фінансових послуг та розширення мережі стаціонарних відділень. Окрім цього, Національний банк розробив план дій щодо забезпечення роботи сервісу «готівка на касі» на деокупованих територіях, який банки впроваджуватимуть разом із торговельними установами одночасно з відновленням фінансової інфраструктури [3].

Наочним прикладом виступає ініціатива спілки громадських організацій людей з інвалідністю Києва у партнерстві з Кембридзьким університетом, яка створила інструменти, що відображають реальні потреби користувачів з інвалідністю. Розроблено вісім персональних профілів, які показують цифрові навички, технічні можливості та щоденні труднощі цих користувачів. Незабаром цей інструмент стане доступним для українських компаній, допомагаючи їм краще розуміти аудиторію та створювати більш доступні цифрові сервіси. Впровадження таких рішень сприятиме створенню рівного середовища, де кожен зможе користуватися як державними, так і приватними послугами, включно з онлайн-магазинами, медіа, транспортом та веббанкінгом [4]. Інклюзія сприймається як довгострокова стратегія, що потребує комплексного підходу, а не лише окремих технічних пристосувань.

Таким чином для подальшого розвитку фінансової інклюзії в Україні важливо реалізувати комплекс заходів, які враховують сучасні економічні, цифрові та соціальні виклики. Перш за все, слід забезпечити розширення цифрової та фінансової інфраструктури. Другим важливим напрямом є підвищення фінансової грамотності населення. Регуляторна підтримка та гармонізація стандартів також залишаються критично важливими. Необхідно продовжувати інтеграцію українського фінансового сектору у міжнародні стандарти, забезпечувати прозорі умови надання фінансових послуг, захищати права споживачів та стимулювати розвиток конкурентного середовища.

Забезпечення цифрової та фізичної доступності вимагає злагодженої роботи держави, бізнесу та громадськості вже сьогодні для побудови суспільства рівних можливостей в Україні.

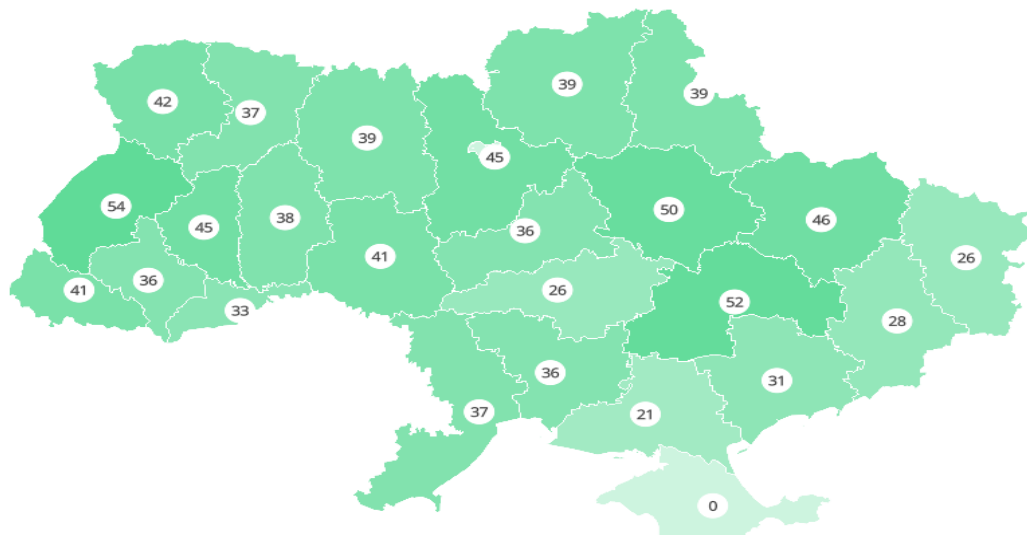

Рис. 1. Індекс цифрової трансформації регіонів України

Джерело: «Цифрова громада» [2]

Список використаних джерел

1. Євтушенко Н. М., Стеценко Д. І. «Фінансова інклюзія в Україні. Сучасний стан та перспективи розвитку». International scientific journal «Grail of Science». No40 (June, 2024). URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/2437/2461>
2. Офіційний сайт «Цифрова громада». URL: <https://hromada.gov.ua/> (дата звернення 18.09.2025)
3. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 18.09.2025)
4. Журнал Forbes Ukraine «Фінансова інклюзія». URL: <https://forbes.ua/company/inklyuziya-tse-bilshe-nizh-trend-yak-biznesu-ta-derzhavi-rozirvati-bareri-ta-stvoriti-suspilstvo-rivnikh-mozhливостey-rozpovidae-ekspert-z-inklyuzii-oleksandr-vorona-20122024-25761>